

รู้เท่าทันใช้ยา 'ตัวช่วย' ลดความสูญเสีย

ปัญหาจากการใช้ยาเปลี่ยนแปลงนับเป็นมูลค่าของการสูญเสียของประเทศอย่างมหาศาลในแต่ละปี ส่วนหนึ่งเกิดจากการปฏิเสธยา หรือทั้งยาเพราะความไม่รู้ หรือไม่เข้าใจเกี่ยวกับข้อบ่งใช้ในตัวยานั้นๆ ของประชาชน

รศ.เภสัชกรชนรัตน์ สรวลเสน่ห์ อาจารย์ประจำภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า เพราะ "ยา" เปรียบเหมือน "เหรียญที่มีสองด้าน" หรือ "ดาบสองคม" ต้องใช้ให้ได้ถูกชนิด และถูกขนาดจึงจะได้ประสิทธิภาพในการรักษาสูงสุด และเกิดความปลอดภัยมากที่สุดด้วยเช่นกัน ดังนั้น ในกระบวนการพัฒนายาชนิดใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการรักษาโรคนั้น นอกจากจะมุ่งหวังให้เกิดผลการรักษาที่ดีขึ้นแล้วยังช่วยลดอาการไม่พึงประสงค์ที่เกิดจากยาอีกด้วย

นอกจากนี้ "ยาที่ดี มีประสิทธิภาพ และปลอดภัย" ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ "ราคา" เพียงอย่างเดียว แต่จะขึ้นอยู่กับ "คุณสมบัติเฉพาะ" ของยา แต่ละชนิดเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น กลุ่มยาแก้แพ้ หากเป็นการนำไปใช้เพื่อรักษาอาการน้ำมูกไหลจากโรคหวัด ควรเลือกใช้ยาแก้แพ้ที่มีฤทธิ์ทำให้ง่วง จะให้ประสิทธิภาพดีกว่ายาแก้แพ้ชนิดไม่ทำให้ง่วง แต่หากเป็นการใช้เพื่อรักษาอาการน้ำมูกไหลจากโรคจมูกอักเสบจากภูมิแพ้ ควรเลือกใช้

ยาแก้แพ้ชนิดไม่ทำให้ง่วงนอน จะได้ความปลอดภัยมากกว่าชนิดทำให้ง่วงนอน และยังรับประทานยาเพียงวันละ 1-2 ครั้งเท่านั้นด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ "พาราเซตามอล" (paracetamol) ที่ใช้เพื่อรักษาอาการปวดหรือไข้ลดไข้ หาซื้อได้โดยทั่วไปในราคาที่แตกต่างกัน โดยพาราเซตามอลรุ่นใหม่จะมีการพัฒนารูปแบบยาให้ออกฤทธิ์บรรเทาอาการปวดได้รวดเร็วรูปแบบเม็ดทั่วไป เช่น ปกติจะได้ผลการรักษาภายใน 30-60 นาที เหลือเพียง 10-15 นาที ซึ่งก็จะมีราคาสูงกว่าด้วย แต่ก็ยังอาจก่อให้เกิดอาการไม่พึงประสงค์ได้ไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ ยาบางชนิดยังมีข้อบ่งชี้ในการใช้ได้อย่างหลากหลาย โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของเพศและวัย แต่ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การใช้ของแพทย์ผู้สั่งยาว่าต้องการให้ออกฤทธิ์ในการรักษาหรือบรรเทาอาการต่อส่วนใดของร่างกาย ตัวอย่างเช่น “ยาแทมซูลอซิน ไฮโดรคลอไรด์” (tamsulosin hydrochloride) ซึ่งเป็นยาในกลุ่มปิดกั้นตัวรับแอลฟา (alpha-1 blockers) โดยตัวรับของ “แอลฟา” นี้จะพบได้ที่บริเวณกล้ามเนื้อหูรูดของกระเพาะปัสสาวะทั้งในเพศชายและหญิง รวมถึงยังพบตัวรับนี้ที่ต่อมลูกหมากในเพศชายอีกด้วย ดังนั้น ยาในกลุ่มนี้ที่มีฤทธิ์ปิดกั้นตัวรับแอลฟา จึงสามารถนำไปใช้บรรเทาอาการปัสสาวะลำบาก ปัสสาวะไม่ออก เนื่องจากภาวะต่อมลูกหมากโตในเพศชายเป็นข้อบ่งชี้หลัก แต่ตัวรับแอลฟานี้ไม่ได้พบเฉพาะที่กระเพาะปัสสาวะเท่านั้น ยังพบได้ที่กล้ามเนื้อหลอดเลือดแดงทั่วร่างกายอีกด้วย ดังนั้นจึงสามารถนำไปใช้เสริมในการรักษาโรคความดันโลหิตสูงได้อีกด้วย แต่ยาในกลุ่มนี้ก็มักจะทำให้เกิดอาการไม่พึงประสงค์ต่อระบบหัวใจและหลอดเลือดได้ด้วยที่พบบ่อยคือ อาการหน้ามืด ความดันโลหิตต่ำ ขณะเปลี่ยนท่า หรือเป็นลมได้

รศ.เภสัชกรธนรัตน์ สรวลเสน่ห์ กล่าวอีกว่า ในบางครั้งเราจะพบการใช้ยากลุ่มนี้ในผู้ป่วย

หญิง ซึ่งในผู้หญิงนั้นจะไม่มีต่อมลูกหมาก จึงทำให้เกิดความสงสัยเกิดขึ้นว่า ยานี้ใช้เพื่ออะไร ดังที่กล่าวข้างต้นว่า ตัวรับแอลฟานั้นพบได้ที่บริเวณกล้ามเนื้อหูรูดของกระเพาะปัสสาวะ ในเพศหญิงนั้นมักพบกลุ่มอาการปัสสาวะผิดปกติ เช่น ปัสสาวะลำบาก ใช้แรงเบ่งปัสสาวะมาก ปัสสาวะบ่อย โดยกลุ่มอาการนี้เกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น อายุ

มาก ภาวะเครียด การติดเชื้อ โรคเบาหวาน

การรักษา
กลุ่มอาการปัสสาวะ
ผิดปกตินี้จำเป็นต้องหาสาเหตุให้พบ และรักษาที่สาเหตุเป็นสำคัญ เช่น หากมีการติดเชื้อ

รศ.เภสัชกรธนรัตน์ สรวลเสน่ห์

ก็ต้องรักษาด้วยยาปฏิชีวนะ ส่วนการใช้ยากลุ่มปิดกั้นตัวรับแอลฟานั้น มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า ยาในกลุ่มนี้สามารถช่วยลดความเสี่ยงของอาการปัสสาวะผิดปกติได้ แต่ก็จะเป็นการใช้ยาเสริมจากการรักษาหลัก และเป็นการใช้ยาที่นอกเหนือจากข้อบ่งชี้หลักของยากดังกล่าวด้วย

รศ.เภสัชกรธนรัตน์ สรวลเสน่ห์ ยังได้กล่าวเตือนทั้งท้ายเรื่องการรับประทานยาปฏิชีวนะให้ครบตามจำนวนและวันที่กำหนดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันการเกิดเชื้อโรคดื้อยา ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการรักษาภาวะติดเชื้อต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วยในอนาคตได้ เพราะมีโอกาสจะทำให้ใช้ยาปฏิชีวนะชนิดดังกล่าวไม่ได้ผล นอกจากนี้ ไม่ควรหยุดใช้ยาเอง หากสงสัยว่าจะเกิดอาการข้างเคียง หรืออาการไม่พึงประสงค์จากยาเกิดขึ้น ควรรีบปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกร เพื่อจะได้รับคำแนะนำให้หยุดยา หรือควรรับประทานยาต่อไปได้ รวมถึงแนวทางการจัดการอาการที่เกิดขึ้นดังกล่าวอย่างถูกต้องและเหมาะสมด้วย

“การใช้ยาให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องศึกษาให้ดีก่อนนำมารับประทาน เชื่อกันว่าเภสัชกรทุกรายยินดีให้คำปรึกษาโดยเท่าเทียมกัน แต่ควรแจ้งรายละเอียดของยาเดิมที่ได้รับให้ครบคลุมถึงยาสมุนไพร และอาหารเสริมที่กำลังรับประทานด้วย เนื่องจากสมุนไพร หรืออาหารเสริมบางชนิดอาจส่งผลต่อการทำงานและการออกฤทธิ์ของยาแผนปัจจุบันที่กำลังรับประทานอยู่ได้” รศ.เภสัชกรธนรัตน์ สรวลเสน่ห์ สรุป.